

LOOTYNS, Pieter [III], ontvanger, schepen, raadslid en wijkhoofdman van Brugge, historie-onderzoeker en verzamelaar van historische documenten.

Pieter [III] Lootyns werd geboren te Brugge op 18 augustus 1586 als zoon van Pieter [II] Lootyns († 1604) en Vincentyne Joos († 1595) (en als kleinzoon van Pieter [I] en Avezoete de Waele). Hij huwde, na contract (en ondertrouw) van 26 april, kerkelijk op 15 mei 1612 met Anna van der Eecke. Zij overleed op 10 januari 1643 en werd begraven in het Brugse Karmelietenklooster. Hij overleed op 17 augustus 1653 en werd begraven de Brugse St.-Donaaskerk. Zij waren de ouders van Pieter [IV] Lootyns (*NBW*, dl. XXII, 000).

Pieter [III] Lootyns vervulde beroepshalve verschillende ambten van ontvanger in dienst van de overheid. Een in 1641 ingediende rekening als ontvanger van de domeingoederen te Damme en de polder te Boneem, liep over 35 jaar en ving aan op 1 oktober 1606. Een andere van hem bewaarde rekening over de periode 1646-1653 betreft de ontvangst van cijzen van Diksmuide. Maar die ontvangst moet al veel eerder aan hem toegewezen geweest zijn, aangezien – toen aan hem in 1631 ook nog de ontvangst van de spijkerbelasting in Veurne-Ambacht toegewezen werd – dit gebeurde ‘omwille van de kleine omvang van deze cijzen en omdat hij deze van Diksmuide reeds inde’. Hij was ook ontvanger van de leenverheffingen van het prinselijk leenhof Burg van Brugge. In 1635 diende hij daarover een rekening in die begon op 20 april 1619. Om zijn administratie te kunnen uitvoeren had bij zich thuis o.a. een oud leenregister van de Burg van Brugge uit 1435. Op het schutblad pende hij de spreuk *Vivat ubique Lotins (Leve overal Lotins)*, vermoedelijk een persoonlijke wapenspreuk.

Zijn ambt van ontvanger van de leenverheffingen was evenwel niet zo lucratief. Uit een rekening opgemaakt na zijn overlijden door de voogden van zijn nog minderjarige kinderen is aan het eind een ellenlange opsomming te vinden van zijn pogingen om een betere vergoeding voor dit ambt te bekomen. Sinds 1609 en nog tot 1648, een periode van bijna 30 jaar (!) lang had hij meerdere rekwesten gestuurd aan de koning en brieven geschreven aan

de heren van de Rekenkamer te Rijsel en de fiscale raadsheren daarover.

Graag had hij de functie van griffier van het leenhof uitgeoefend, maar kwam in zijn pogingen daartoe van een kale reis terug: na het overlijden van de dienstdoende griffier in juli 1636 en nadat een andere kandidaat zich teruggetrokken had, werd Pieter Lootyns door de Brugge raadsliden voor dit ambt voorgedragen, maar het leenhof weigerde hem tot de eed toe te laten en stelde voor 3 jaar een interimaris aan en daarna weer iemand anders. Pieter Lootyns hield, uit wrevel allicht, het overgrote deel van de archieven bij hem thuis en weigerde deze af te staan. Het leenhof maakte daarop een wettelijke opeising aanhangig bij de Privé-Raad en verzocht hun leden hiervoor ook steun te zoeken in het schepencollege. Het Brugse schepencollege, vertegenwoordigd door de burgemeester en de raadspensionaris trokken met 9 leden van het leenhof daarop naar de woning van Lootyns waar zij de archieven in beslag namen, inventariseerden en vervolgens overdroegen aan het leenhof.

Dit alles belette Pieter [III] Lootyns niet om ook een loopbaan in het Brugse stadsbestuur uit te bouwen. Geboren in de civi-liteit van vrijlaat van het Brugse Vrije in het ambacht van Jabbeke, verliet hij dit vrijlaatschap in augustus 1623 en nam hij samen met zijn vrouw het poorterschap van de stad aan. Het jaar daarna al, in september 1624, maakte hij zijn eerste opwachting als schepen van Brugge. Hij was nog schepen in 1631, 1632, 1644 en 1645, raadslid in 1628 en 1652 en hoofdman van het St.-Janszestendeel in 1629, 1634, 1635, 1638, 1643, 1650 en 1651.

Hij woonde in Brugge in een ruime woning, genaamd *de Candelare*, gelegen aan de oostzijde van de Boomgaardstraat op de hoek met het Kandelaarstraatje, dat hij op 8 april 1616 gekocht had en waar eerder Maarten de Mil d'oude, de maternale grootvader van zijn echtgenote woonde en overleed. Ze betrokken het huis evenwel al eerder, namelijk sinds 23 november 1615. Op 17 januari 1642 verkochten hij en zijn vrouw dit huis aan Jan Lootyns (mogelijk Pieters halfbroer), maar vermoedelijk bleven zij er wel wonen.

Later (1676) noemde hun zoon Pieter [IV] Lootyns zich er eigenaar van.

De staat van goed opgemaakt na het overlijden van Anna van der Eecke biedt een zicht op de uitgebreide inboedel verdeeld over heel wat kamers. Daaronder waren ook een 60-tal kunstvoorwerpen : beelden in aardewerk, steen, albast of cipres-hout, schilderijen met portretten of tafere-len van heiligen, religieuzen of Bijbelse figuren, naast portretten van wereldse figuren zoals Karel V (2x), Filips II (2x), paus Paulus V, Filips van Oranje, enz. Er waren ook tal van schilderijen van ver-wanten en ook een portret van Pieter [III] zelf en van zijn echtgenote. De staat van goed vermeldt nog *boucken, figueren, prenten en(de) landtcaerten*. Het portret van Pieter [III] Lootyns (52 × 42 cm) bleef bewaard. Het toont hem als een grij-zende zestiger. Rechtsboven is het fami-liewapen Lootyns afgebeeld : *geschaakt van zilver en lazuur* en daaronder de wapenspreuk : *Selon Fortune Lotens*. Het woord *Lotens* lijkt herschilderd en was allicht oorspronkelijk *Lotyns*. Daaronder staat het jaar 1666 dat allicht ook een foutieve retouche is van *AET(atis) 66* (66 jaar oud), een leeftijd die past bij de grijzende man. Het portret zou dan in 1652 of 1653 gemaakt zijn, d.i. in zijn laatste levensjaar. Over Pieter [III] Lootyns en zijn gezin zijn we ook bijzonder goed ingelicht door zijn eigen persoonlijk handboek waarin hij sinds zijn huwelijk (1612) met grote precisie talrijke aantekeningen maakte over zijn huwelijk, zijn echtgenote en haar familie, hun kinderen en de lenen, landen, huizen en renten die hij of zijn vrouw hadden geërfd of verworven tijdens hun huwelijk (cf. Stadsarchief Gent, Familie-fonds, Verzameling handboeken, 43).

Pieter [III] Lootyns was een verzamelaar van historische documenten. Volgens een 17de-eeuwse inventaris bezat hij ongeveer 375 losse archiefstukken over de periode 968 tot 1585. Zoals hoger vermeld had hij thuis ook een leenregister van het prinse-lijk leenhof Burg van Brugge van 1435. Hij schreef op het schutblad bovenaan : *Ex libris d. Petri Lotyns, 1620, vir omnis Antiquitatis Amantissimus et archivorum conservandorum mire curiosus (Uit de bibliotheek van Petrus Lotyns 1620, een*

man die een zeer grote liefhebber was van alle antiquiteiten en die op een bewonde-renswaardige wijze zorgzaam was in het bewaren van de archieven), met daaronder zijn persoonlijke wapenspreuk.

Andere handschriften die in bezit waren van zijn zoon Pieter [IV] maar die hij allicht uit de bibliotheek van zijn vader had geërfd, waren :

– een handschrift uit 1396 van Jehan FROISSART, *Istoire du voiage de Jehan de Bourgogne en Turquie* (geveild Artemisia Auctions, op 22 dec. 2009, voor € 118.963). Op het schutblad staat : *De la bibliotecque de M. Jan de La Gruythuyse, prince de Steenhuyse* en het jaartal 1616 (d.i. vermoedelijk het jaar van verwerving door Pieter [III] Lootyns). De tekst werd waarschijnlijk geschreven voor Jan van Brugge, kamerheer van Filips de Stoute, vader van Lodewijk (heer van Gruuthuse, prins van Steenhuiuze, graaf van Winch-ster en Vliesridder) en grootvader van Jan van Gruuthuse. Op het schutblad leest men de wapenspreuk van de familie Lootyns : *Selon fortune Lotins* en op het tweede schutblad : *A Pierre Lotijns, escuyer, eschevin et premier conseiller de la ville de Bruges, Adt etc. 1678*. (d.i. Pieter [IV] Lootyns).

– een verzameling van teksten i.v.m. de Bourgondische hertogen Jan Zonder Vrees en Filips de Goede (15de-eeuws) (Brussel, KBR, Hss, BR. IV, 286). Op de binnenkant van het voorplat lezen we op-nieuw de wapenspreuk *Selon fortune Lotins* en onderaan in een andere hand de toewijzing als zou dit handschrift vroeger toebehoord hebben aan *Messire Jan de Bruges s(eigneu)r de la Gruijthuijse prince de Wijnchestre 1461*.

– een convoluut van historische teksten m.b.t. de Bourgondische hertogen Filips de Goede en Karel de Stoute (Den Haag, Kon. Bibl., 75 H 33, Film 17/58). De tek-sten dateren van ca. 1472-1477, de aan-vullingen van ca. 1450-1500. Als eigen-domsmerk wordt o.a. vermeld : Petrus Lootyns uit Brugge, 1659 en de wapen-spreuk *Selon fortune Lotins*, dus ook Pieter [IV] (zijn vader was al overleden).

– een getijdenboekje in het Nederlands, ±1500, perkament met 49 kleine miniatu-ren (Wenen, Österreichische Nationalbi-

bibliotheek, Sammlungen Handschriften, Autografen und Nachlässe, Ms. Ser. n. 3308). Op f. IV staat op een blad papier een ex-libris van ronde vorm, zijnde een spiegelbeeld van een zegel, dat het wapen Lootyns voorstelt en met randschrift *Petrus Lootyns Brugensis*.

– een wapenboek van de Orde van het Gulden Vlies, 16de-eeuws maar van na 1559 (Beloeil, kasteel de Ligne, bibliotheek). Er zijn twee bezitsmerken: Brugge, Joost Damhouder (*NBW*, dl. V, 273) en *Lotins*, met wapenspreuk: *Selon fortune*.

– een verzameling van kronieken van Vlaanderen en Artesië: Louis BRESIN, *Recueil des chroniques de Flandre et d'Artois, embelly des pourtraicts armoiries et genealogies des comptes de Flandre et d'Arthois* (Brussel, KBR, Hss, nr. 16.788 (6189)). Op de achterzijde van het titelblad staat: *A P. Lootyns*.

Pieter [III] Lootyns werd als verzamelaar van archieven ook door andere tijdgenoten met gelijkaardige belangstelling geciteerd:

– zijn leeftijd- en stadsgenoot Bernard van der Straeten (1581-1636), schepen van de stad (1609-1633) en wapenheraut van de aartshertogen Albrecht (*NBW*, dl. I, 14) en Isabella vermeldt Pieter Lootyns in een lijst als één van de personen bij wie hij archieven raadpleegde.

– Olivier de Wree (1596-1652), een iets jongere leeftijd- en stadsgenoot, maakte gebruik van zijn opzoekingen voor de redactie van zijn in 1642 in druk verschenen werk over de genealogie van de graven van Vlaanderen. In de marges van zijn boek vindt men bronvermeldingen zoals: *Es arch. du S[ieur]. Lootyns / Arch. du S. Lootyns à Bruge / Arch. D. Petri Lotyns (La généalogie des comtes de Flandre...*, 3 dln, Brugge, 1642, bv. dl. 3, 153, 306, 312, 313, 315, 317, 318 en 350).

Pieter [III] Lootyns stelde ook zelf een aantal handschriften samen:

– een handschrift over de Oostenrijkse prins en Habsburgers: *Traité et recueil des actes des princes d'Autriche et des comtes de Habsbourg; avec leurs généalogies dès 440 ans avant la naissance de N.S.*, (Brussel, ARA, handschriftenverzameling, nr. 952/2) beëindigd op 15 juni

1616 en opgedragen aan de landvoogden Albrecht en Isabella.

– op 20 maart 1621 beëindigde hij nog een ander handschrift: *Sur l'Etat et comportement d'un roy ou prince, envers ses sujets* (Brussel, ARA, handschriftenverzameling, 18.714).

Elk van deze handschriften zijn zeer verzorgd geschreven in eenzelfde vroeg 17de-eeuws geschrift en waar hij ook toont meerdere schriftvormen te beheersen. In het eerstgenoemde handschrift (f. 10) noemt hij zich nog expliciet géén genealoog maar stelt hij dat '*hiervoor meer inspanning en ervaring zou nodig geweest zijn dat deze waarover hij beschikt, maar omdat een dergelijk werk meer bestaat uit het zoeken naar feiten en oudheden heeft hij er zich toch aan gewaagd*'. Maar hij was toen pas 29 en overleed pas 38 jaar later, zodat hij alsnog de nodige inspanning kan gedaan hebben om de nodige ervaring te verwerven. Maar het blijft onduidelijk of hij zich al dan niet ook op het terrein van de genealogie heeft begeven. (F. Van de Putte schreef in 1834 dat hij een verzameling genealogieën van 1616 grote bladen in folio had aangelegd, maar ten onrechte: het gaat om de verzameling van de hogergenoemde Bernard van der Straeten, waarvan zijn zoon de naamindex had gekopieerd).

Bronnen & lit.: GENT, Stadsarchief, Familiefonds, Verzameling handboeken, 43; — F. VAN DE PUTTE, Pierre et Louis Lootyns, in: *Annales de la Société d'Émulation de Bruges*, 5, 1843, 175-185; — ID., Lootyns (Pierre et Louis), in: *Biographie des hommes remarquables de la Flandre Occidentale*, 1, Brugge, 1843, 289-295; — E. VARENBERGH, Lootyns (Pierre) (waarin ook gegevens over diens vader Pierre Lootyns), in: *Biographie Nationale*, 13, 1892-93, 398-400 (al de voorgaande levensbeschrijvingen zijn zeer gebrekkig.); — P. DONCHE, De Brugse historicoonderzoeker Pieter [III] Lootyns (1586-1653) en de genealoog Pieter [IV] Lootyns (1624-1701), 1: Biografie, in: *Vlaamse Stam*, 50, 2014, 511-529; — ID., op. cit., 2: Genealogie, in: *Vlaamse Stam*, 51, 2015, 150-178; — ID., Nog over de voorouders van Pieter [III] Lootyns (met enkele aanvullingen bij de biografieën), in: *Vlaamse Stam*, 51, 2015.

Pieter DONCHE

1ste proef

Portret van Pieter [III] Lootyns
(Brugge, Alg. Ziekenhuis St.-Jan,
directiegang)

Brugge, woning van Pieter [III] Lootyns
(Boomgaardstraat, de steeg links is het
Kandelaarstraatje)